

VOIKO Veli Viikatemiestä HUIJATA?

Salaperäinen kuolema

Myyttien kiehtova kirjo eri puolilta maailmaa kuvaa maailmankaikkeuden syntyä, sankarien ja jumalten aikaa ja sitä, kuinka ihmiset ovat selviytyneet kohtalon kuohuvissa pyörteissä. Eurooppalaisissa kulttuureissa Kuoleman hahmoksi on vakiintunut viikatetta kantava mustaan kaapuun pukeutunut luuranko, tuttavallisesti Veli Viikatemies. Ehkäpä Kuolema on lainannut työvälineensä kreikkalaisen mytologian Ajan jumalalta Kronokselta, joka kuvataan usein sirppi kädessään. Pääkallo esiintyy kuoleman pelottavana symbolina niin hollantilaisten mestareiden asetelmamaalauksissa, kuin merirosvojen mustanpuhuvassa Jolly Rogers -lipusakin.

Kuolema on säilynyt ratkaisemattomana arvoituksena. Voimme toki lukea kuvauksia kuoleman jälkeisistä maailmoista eri uskontojen pyhistä kirjoituksista, mutta terävinkään tiedemies ei pysty sanomaan niistä mitään varmuudella. Tiedämme, että meikäläisiä edeltäneet Neanderthalin ihmiset, jotka elivät Euroopassa ja Lounais-Aasiassa vielä noin 40 000 vuotta sitten, hautasivat vainajansa. Mukaan hautaan aseteltiin joskus kukkaisia ja erilaisia vainajalle mahdollisesti kuuluneita esineitä. Tutkijat ovat tästä päätelleet, että neanderthalilaiset ymmärsivät kuolemansa. Ehkä he ajattelivat myös, että kuoleman jälkeen seuraa jonkinlainen toinen todellisuus tai elämä.

Qin Shi Huangdin unelma

Maailmaa hätkähdytti vuonna 1974 erään kiinalaisen maanviljelijän löytämä terrakottaveistoksen pää, joka johdatti arkeologit suuremosen aarten jäljille. Vanhan pääkaupungin Xianin lähistöllä nousevasta kummusta paljastui keisarillinen hauta. Monumentista kaivettiin esiin noin 8000 luonnollista kokoa olevaa terrakottasoturia, virkamiesten, hovinaisten, palvelijoiden ja akrobaattien veistoskuvia, kokonaisia hevosten vetämiä sotavaunuja ja

tuhansia pronssiesineitä. Mahtavan Kiinan keisareista ehkäpä kuuluisin on Qin-dynastian perustaja ja Kiinan yhdistäjä Qin Shi Huangdi. Hän eli ja hallitsi vuosina 259-210 ennen ajanlaskumme alkua. Keisari uudisti Kiinan mittaja rahayksiköt, laati tarkkoja suunnitelmia teiden ja kanavien rakennuttamiseksi sekä vahvisti ja linnoitti varhaisempaa Kiinan muuria. Qin Shi Huangdin tärkeimpänä tavoitteena oli kuitenkin löytää kuolemattomuuden eliksiiri.

Tapa haudata vainaja vaimojensa, vartijoidensa ja palvelusväkensä kanssa on ikivanha ja se tunnetaan kaikista kulttuureista. Qin-dynastian aikana ihmisuhreista luovuttiin ja tilalle tulivat terrakottahahmot. Luonnollisesti vain keisarilla oli mahdollisuus viedä kokonainen armeija mukanaan Tuonpuoleiseen. Kallisarvoisilla esineillä varustetut haudat olivat varakkaille perheille kunnia-asia. Näyttävistä hautajaisista muodostui aatelissukujen välinen kilpavarustelun kierre. Ming-dynastian aikaan 1600-luvulla hovin jäsenille ja korkea-arvoisille virkamiehille annettiin ohjeistus, jolla rajoitettiin hautaesineistön lukumäärää.

Kiinalaisen ajattelun mukaan kuoleman jälkeinen maailma oli peilikuva tästä nyt kokemastamme. Vainaja tarvitsi palvelusväkeä, esineistöä ja seuralaisia myös Tuonpuoleisessa. Keisari Qin Shi Huangdi ei ollut ainoa hallitsija, joka haaveili ikuisesta elämästä, mutta ehkäpä hän oli ensimmäisiä, jotka pyrkivät siihen välttämällä kuolemisen. Qin Shi Huangdi määräsi alkemistit ja taolaiset viisaat yhdistämään tietonsa ikuisen elämän eliksiirin löytämiseksi. Tarina kertoo, että alkemistit joutuivat itse maistamaan juomasekoituksiaan. Sitten heidät keisarin käskystä surmattiin. Kun koemais-taja ei herännyt henkiin, katsottiin eliksiirikin tehottomaksi. Historiasta tiedetään myös, että Qin Shi Huangdi varusti 60 laivaa käsittävän retkikunnan, jonka tehtävänä oli etsiä legendaariset Kuolemattomien saaret. Laivat eivät koskaan palanneet. Saattaa olla, että tyrannihallitsija joudutti itse omaa kuolemaansa naut-

timalla päivittäin elohopeaa, jonka arveltiin pidentävän elämää.

Alkemistit eri puolilla maailmaa tutkivat luontoa hieman toistaan poikkeavin tavoittein. Keskiajan Euroopassa alkemistit etsivät Viisasten kiveä, myyttistä ainetta, joka muuttaa metallit kullaksi. Kristinopin mukaan ihmistä odotti kuoleman jälkeen Paratiisi (tai Helveti). Viisasten kiven löytyminen varmistaisi viimeistä tuomiota odottavalle ainakin vauraan ja mukavan elämän maan päällä. Kiinassa keisaria eivät aarten kiinnostaneet – niitä hänellä oli kyllä riittämiin. Edes kiinalaisten aikanaan ylivertaiset tiedot lääketieteestä eivät säästäneet keisaria kuolemalta. Terrakottasotilaiden armeija on kuitenkin tehnyt hänen nimestään kuolemattoman.

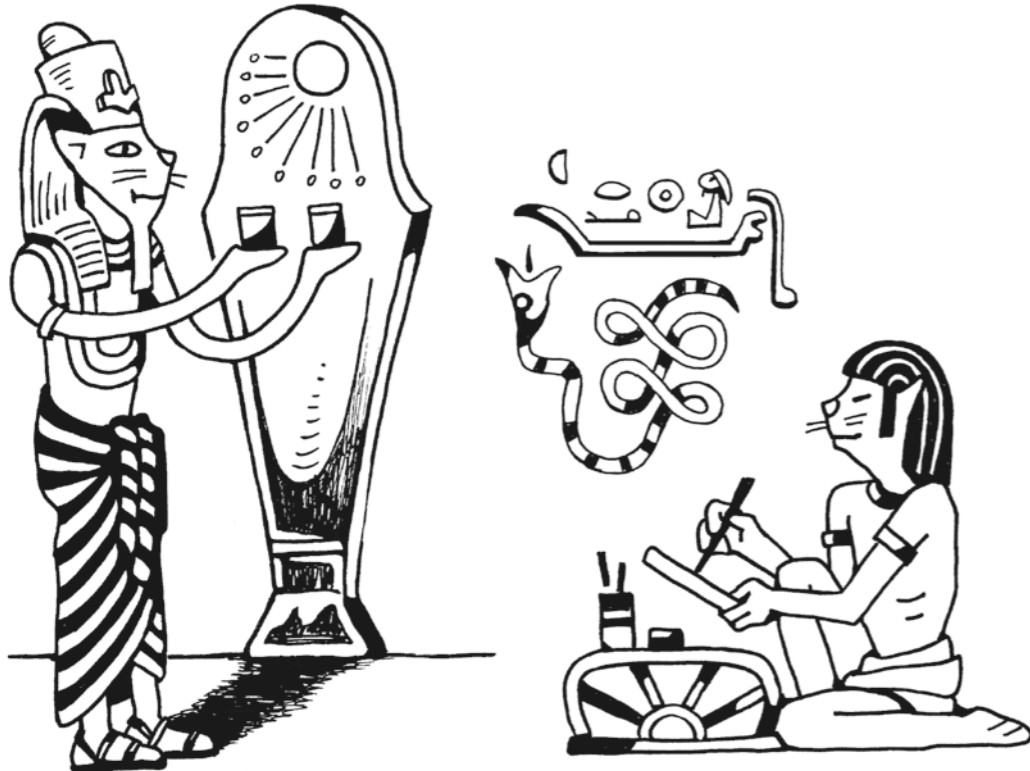
Aika ja muisti

Muistilla näyttäisi olevan tärkeä merkitys ajan ymmärtämiselle etenkin vanhoissa kulttuureissa. Ihmismieli pyrkii luomaan järjestyttä – siitä myös historia tieteenalana kertoo. Tapahtumat luokitellaan ja kirjataan ylös loogisessa järjestyksessä, josta muodostamme ”ajan kulun”. Muinaisuus on yhtä abstrakti käsite kuin ikuisuuskin, jolle sitä ajoiteta ja kirjoiteta muistettavaksi. Suulliset kertomukset ovat vanhempia kuin kirjoitetut. Suullinen perinne ei yleensä paljasta tapahtumien ajankohtaa. Ne saattavat alkaa sanoilla ”muinaisina aikoina”, ”aluska oli...” tai ehkä useimmille meistä tutusti ”olipa kerran...” Historia ja ajanlasku kulkevat kuitenkin käsi kädessä. Ne tarvitsevat toisiaan, jotta maailmankaikkeuden järjestys säilyisi.

Egyptiläiset kehittivät edistyneen palsamointitekniikan, jonka avulla ruumis säilyi haudassa tuhansien vuosien ajan, eli ”ikui-

sesti”. Egyptiläisten mielestä henkilö elää Osiris-jumalan hallitsemassa kuolleiden maailmassa niin kauan, kuin viisi elementtiä, keho, varjo, ihmisen kaksi sielua ja nimi säilyivät. Kehon muumioinnilla varmistettiin, että vainajan sielulla oli paikka, jossa se pystyi jatkamaan elämäänsä. Hautakammioiden seiniin kuvatut näkymät inhimillisestä arjesta ja juhlasta piirsivät sielulle elämisen maiseman. Myös vainajan nimi oli tärkeä – sen ääneen lausuminen oli muistamisen edellytys.

Monet faaraot aloittivat mittavien monumenttien rakennuttamisen heti valtaan noustuaan, jotta heidän nimensä säilyisi kuoleman jälkeen. Muistaminen puolestaan piti sielun elossa. Tästä syystä epäsuosioon joutuneiden faaraoiden, kuten 1300-luvulla eaa hallinneen Aurinkoa palvoneen Akhenatenin (Ekhnaton) nimiläattoja tuhottiin hänen kuolemansa jälkeen. Lyhyeksi jääneestä hallintokaudestaan huolimatta hän on yksi Egyptin historian erikoislaatuisimmista ja kuuluisimmista faaraoista. Mm. kirjailija Mika Waltari teki Akhenatenin nimen kuolemattomaksi romaanissa Sinuhe egyptiläinen, joka on käännetty useille kielille.

Kunnia ensimmäisistä historiallisten dokumenttien kirjoittamisesta myönnetään usein 400-luvulla eaa eläneille kreikkalaisille oppineille Herodotokselle ja Thykydideelle, jotka merkitsivät muistiin kreikkalaisten käymien sotien tapahtumia. Egyptistä kiinnostuneet arkeologit kiittävät kuitenkin enemmän uuteraa pappis-kirjuri Manethoa, joka eli 200-luvulla eaa. Hän alkoi ensimmäisenä tutkia Egyptin muinaisten hallitsijoiden aikaa järjestelmällisesti. Manetho kirjasi faaraoiden elämäkerrat kronologisesti ja laati dynastioiden hallituskautet niin tarkasti, että samaa jakoa noudatetaan edelleen. Hieman myöhemmin, 100-luvulla eaa Kiinassa keisarillisen hovin astrologi Sima Tan sai tehtäväkseen laatia luettelon valtakunnassa aiemmin hallinneista keisareista. Sekä Manetho että Sima Tan ikuistivat mahtavien valtakuntien hallitsijoiden nimet. Kun ajanlasku niin Egyptissä, Kiinassa kuin Kreikassakin aloitettiin vielä vuosisatojen ajan yhä uudelleen vuodesta yksi, jäivät ajanlaskun mittareiksi nimi ja muisti.

Vanhojen kulttuurien ajattelussa elämä ja kuolema olivat olemisen kaksi puolta. Ikuinen elämä pyrkimyksenä on yhtä vanha kuin vanhimmat inhimilliset kulttuurit. Mitä lähemmäs nykyaikaa tullaan, sitä tärkeämmäksi tapahtumien tarkka ajoittaminen on tullut. Vaikka Veli Viikatemies onkin osoittanut olevansa sekä voittamaton, että varsin kärsivällinen, on ihmisille kuitenkin jäänyt käteen melkoinen joke-ri-kortti: mielikuvitus.

Unelmia Paratiisista

Paratiisit kuuluvat kaikkien tunnettujen kulttuurien uskomusperinteeseen. Aika katoaa Paratiisissa. Kertomuksissa Paratiisia kuvataan ajan määreillä, vaikka itse aika ei siellä kuluukaan – ei ainakaan meidän mittausvälineillemme laskettuna. Paratiisi voi sijoittua menneeseen, jolloin se edustaa ihmisten alkukotia, menetettyä Kulta-aikaa. Eurooppalaisille lienee tutuin tarina kohtalokkaasta omenasta, jonka Paratiisin ensimmäiset asukkaat, Aatami ja Eeva söivät ankarasta kiellosta huolimatta.

Kaakkois-Aasiassakin Paratiisin menettäminen liittyy ruokaan: Aikojen alussa ihmiset elivät työtä tekemättä, yhdessä jumalten kanssa maassa, jossa riisi kasvoi ja kypsyi itsestään

tuottaen huumaavasti tuoksuva satoa. Ihmiset olivat läpikuultavan kevyitä ja he osasivat lentää kuten jumalat. Heistä tuli kuitenkin ahneita ja he söivät riisiä enemmän kuin kylläkseen. Pelot alkoivat ehtyä, mutta ihmiset vain söivät syömistään. Heistä tuli yhä painavampia ja läpinäkymättömpiä, kunnes eräänä päivänä he menettivät lentokykynsä. Ihmisten oli nyt pakko alkaa kyntää ja kylvää peltojaan saadakseen riittävästi ruokaa. Samalla tapaa Aatami ja Eeva joutuivat ”tekemään työtä otsansa hiessä” menetettyään Paratiisin. Myyteissä toistuu Kul-ta-ajan päättyminen jonkinlaisen rikkomuksen seurauksena. Joutuessaan karkotetuksi Paratiisista ihmiset astuvat ajattomasta ajalliseen, kuoleman hallinnoimaan maailmaan.

